

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

להטמין בהם בערב שבת, אבל בשבת אסור להטמין בהם, ככל דבר שאפי' שאינו מוסיף הבל אסור להטמין בו בשבת עצמה.

האם מותר לחמם בקבוק של תינוק בתוך מים חמים?

לדעת רוב הפוסקים² אסור ליתן בקבוק ולשקעו בתוך כלי עם מים חמים, מפני שזהו דרך הטמנה. וכ"ז רק כשמסקעו כולו בתוך המים, אבל אם חלק מהבקבוק נשאר גלוי מחוץ למים הרי זה מותר, מפני שזהו הטמנה במקצת שמותרת, ועיין להלן בדין הטמנה במקצת.

האם מותר להטמין עוף קר בתוך חמין המונח בצלחת?

באופן שהעוף מבושל כל צרכו, מותר להטמינו בתוך חמין המונח בצלחת, ואי"ז אסור משום הטמנה בשבת, מפני שאין איסור הטמנת אוכל בתוך אוכל, אלא א"כ האוכל נמצא בתוך כלי שאז אסור להטמינו באוכל אחר³. ולענין הטמנת ביצה קשה בתוך מים חמים יש להסתפק⁴, ויש לעשות שאלת רב.

האם מותר לשפוך מים חמים לתוך טרמוס בשבת?

שאלה זו היא שאלה של הטמנה, מפני שהטרמוס שומר על החום והרי זה כדבר שאינו מוסיף הבל שכיון שמטמין בו לשמור על החום, אסור להטמין בו בשבת.

אמנם שני טעמים יש להתיר לשפוך מים חמים אל הטרמוס בשבת. א' – השו"ע⁵ כותב כי איסור הטמנה בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל, הוא רק באותו כלי

מי שכבתה אצלו האש בשבת או שקפץ החשמל וחושש לאוכל המונח ע"ג הגז או הפלטה שלא יתקרה, האם מותר לו להטמין את האוכל בתוך שמיכות וכדו'?

דבר זה אסור משום איסור הטמנה.

ונבאר הדברים: ב' גזירות גזרו חז"ל בדין הטמנה בשבת¹.

א. הטמנה בדבר המוסיף הבל, פירוש שאסור לעטוף את הקדירה בחומר המוסיף על חומה. ואיסור זה קיים אף כשמטמין מערב שבת. וטעם הגזירה, מפני שחששו חז"ל שאם נתיר לאדם להטמין בדבר המוסיף הבל הוא יבוא להטמין ברמץ – [דהיינו אפר שמעורב בו גחלים שעדיין לא כבו], ואם יטמין בזה יש חשש שיבוא לחתות בגחלים. ומכיון ששורש החשש הוא שיחתה בגחלים, ע"כ אסור דבר זה אף אם מטמין מערב שבת, שעצם קדירה המוטמנת בשבת בדבר המוסיף הבל יש בה חשש זה.

ב. הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל, פירוש שאסור לעטוף את הקדירה אף בחומר שאינו מוסיף על חומה. אך איסור זה הוא דוקא להטמין בזה בשבת עצמה. וטעם הגזירה, מפני שחששו חז"ל שבשעה שיבוא להטמין את הקדירה ימצא שהיא קרה, וכיון שהוא רוצה באוכל חם עלול להכשל ולהרתיח את הקדירה. וכיון שהחשש הוא על שעת הטמנה עצמה, ע"כ כל האיסור הוא רק בשבת עצמה, אך מותר להטמין הקדירות מערב שבת בדבר שאינו מוסיף הבל.

ועתה ניגש לשאלה הנ"ל במי שרוצה בשבת להטמין את האוכל בשמיכות וכדו'. למעשה, החומרים המוסיפים הבל שאמרו חז"ל שאין להטמין בהם אפי' מערב שבת אינם מצויים בזמנינו, וכל שמטמין בשמיכות וכדו' הרי זה מוטמין בדבר שאינו מוסיף הבל. ומשום כך מותר יהיה

¹ עיין כ"ז בשו"ע סימן רנ"ז.

² מ"ב סימן רנ"ח ס"ק ב'.

³ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק א' סעיף ע"ב.

⁴ שם בהערה ר"ב.

⁵ סימן רנ"ז סעיף ה', ועי"ש מ"ב ס"ק כ"ח. ועוד עיין חזו"א או"ח סימן ל"ז אות ל"ב.

שנתבשל בו, אבל אם הערה את התבשיל לכלי אחר הרי זה מותר להטמינו בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל. וכששופך את המים לתוך הטרמוס הרי הוא מעבירו לכלי אחר, ומותר בהטמנה בו.

ב' – הטמנה היינו שלוקח את הסיר עם האוכל בתוכו ומטמינו, אבל ליתן אוכל בתוך סיר א"ז נחשב הטמנה ומותר א"פ שהסיר ישמור על חומו של האוכל, כמו שמותר בכל פעם לשים אוכל בתוך כלי א"פ שדפנות הכלי שומרות קצת על התבשיל שלא יתקרר במהרה.⁶

האם האיסור להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הבל הוא גם כשמטמין רק מקצת מהסיר?

אמנם למדנו כי הטמנה בשבת אסורה אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, אך כל זה דווקא בהטמנה גמורה, אבל הטמנה במקצת מותרת. ומהי הטמנה במקצת? כשמטמין באופן שחלק ניכר מהסיר נותר מגולה.⁷ כגון, אם משאיר את החלק העליון מגולה ומכסה רק את הצדדים,⁸ או שמכסה רק את החלק העליון ומשאיר את הצדדים מגולים.

כאיזה אופן מותר לעטוף סירים שעל הפלטה במגבות?

אסור לעטוף במגבות שמיכות וכדו' סיר של אוכל הנמצא על האש (או על הפח או הפלטה החשמלית) אפילו מערב שבת.

ואע"פ שכתבנו שהטמנה בחומרים אלו היא הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל המותר מערב שבת, כל זה כשמטמין את הסיר כשאינו עומד על האש, אבל כשהסיר עומד על האש נחשבת הטמנה זו להטמנה בדבר המוסיף הבל.⁹

אך ישנה אפשרות לכסות את הסירים רק באופן חלקי כפי שהתבאר לעיל באופן היתר הטמנה במקצת.

ועל כן, כאשר מניחים חלה לחימום ע"ג סיר, יש להיזהר לא לכסות לגמרי את החלה במגבת.

האם מותר להטמין איזה מאכל בתוך החמין המונח על האש?

יש לחלק בזה בין אופנים שונים. שאם מאכל זה אינו מכוסה כלל, או שהוא מכוסה בניילון או נייר כסף שיש בהם נקבים, מותר להטמינו בתוך החמין, מפני שהוא מקבל טעם מהתבשיל עצמו ונחשב כאילו הוא חלק ממנו. אבל אם מאכל זה עטוף באופן שאין בו נקבים יש בזה

⁶ חזו"א שם.

⁷ שמירת שבת כהלכתה ח"א סעיף ס"ו ובהערה קצ"ה.

⁸ מ"ב סימן רנ"ח ס"ק ב'.

⁹ עיין שו"ע סימן רנ"ז סעיף ח'.

דעות בפוסקים¹⁰. ודעת הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל¹¹ שהדבר מותר, מפני שאין לאדם שום ענין שיהיה המאכל בתוך החמין דוקא בשביל להיותו חם, וכל ענינו הוא שיתחמם מהאש, וע"כ הרי זה נחשב כשני מאכלים שעומדים על האש ומתחממים ממנה, ולא כדבר המוטמן בתוך דבר אחר ומתחמם ממה שהוא מוטמן בו.

האם מותר להניח חלה העטופה בנייר כסף בתוך התנור כשהוא חם?

אע"פ שנייר כסף א"ז דבר המוסיף הבל, אך כיון שנותן את החלה העטופה בתוך תנור שמוסיף על החלה חום¹², לכן יש כאן שאלה של הטמנה בדבר המוסיף הבל שיהיה אסור להטמין כך אפי' בערב שבת.

ולמעשה יתחלק הדין כך: שאם החלה אינה עטופה לגמרי בנייר כסף, הרי זה מותר, מפני שזהו הטמנה במקצת שמותרת, וכמו שהתבאר לעיל.

אבל אם החלה עטופה לגמרי, כשכוונתו להוסיף חום בחלה, הדבר אסור אפי' אם יהיה התנור כבוי. ועי' הערה¹³. ואם אין כוונתו לחמם את החלה אלא רק לשמור על טריותה שלא תתייבש, יתכן שהדבר מותר, אך בכל אופן עדיף שלא לעטוף את החלה לגמרי.

מה הדין אם בטעות עברתי על ההלכה ועשיתי הטמנה באופן האסור, האם המאכל נאסר באכילה?

נחלקו בזה השו"ע והרמ"א¹⁴, דעת השו"ע כי באופן שהמאכל התחמם יותר ע"י הטמנה זו אסור לאוכלו. ויצטרך להמתין¹⁵ עד שיתקרר המאכל בכדי שלא יהנה מן האיסור. וכן הדין אם הוסיף המאכל להתבשל, שנאסר באכילה. אבל אם המאכל רק נשאר בחמימותו הראשונה, האוכל מותר. ודעת הרמ"א, כי אם הדבר נעשה בשוגג מותר לאכול את התבשיל בכל אופן.

¹⁰ עיין שבט הלוי ח"ג סימן מ"ז, ומנחת יצחק ח"ח סימן י"ז, וספר שבות יצחק דיני שהיה וחזרה עמוד רנ"א – [ולדעת האוסרים היינו אפי' בהטמנה מערב שבת, מפני שזה נחשב כהטמנה בדבר המוסיף הבל, מחמת האש שתחת הסיר].

¹¹ שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ב סעיף ס"ג, והערה רמ"ב. ועיין הוספה ע"ז בהוספות ומילואים שבח"ג על הציון הנ"ל.

¹² עיין שו"ע סימן רנ"ז סעיף ח'.

¹³ במ"ב ס"ק מ"ג דן בזה באופן שהתנור כבוי, ומביא בזה כמה דעות. ומסיק שאין למחות ביד הנוהגין להקל.

¹⁴ סימן רנ"ז סעיף א'.

¹⁵ עיין ביאור הלכה סימן רנ"ג סעיף ה' ד"ה להחם בשם הפמ"ג.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקוואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il

